

Cestovní zpráva ze zahraniční služební cesty

Účastník: Mgr. Jana Zachařová, ČIŽP, OMOB a CITES, os. č. 10100

Místo pracovní cesty: Litva – Vilnius, oblast Panevėžys, Sodeliskių dvaro sodyba

Datum: 17. 9. – 20. 9. 2024

Účel cesty: Společná inspekce a jednání expertní skupiny IMPEL WG4 probíhajícího projektu „EU Action Plan Against Wildlife Trafficking“ (Akční plán EU pro boj proti nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy)

Časový průběh cesty:

17. 9. 2024 – let z Prahy do Vilniusu

18. 9. 2024 – společné jednání expertní skupiny IMPEL WG4, exkurze v chovu zubrů v oblasti Panevėžys, noční společná inspekce v lese v oblasti Panevėžys

19. 9. 2024 – společná inspekce v chovu jelenů, daňků a muflonů v Sodeliskių dvaro sodyba, exkurze do města Biržai – návštěva muzea

20. 9. 2024 – přejezd do Rigy (Lotyšsko), ukončení služební cesty

Anotace (stručný výsledek cesty):

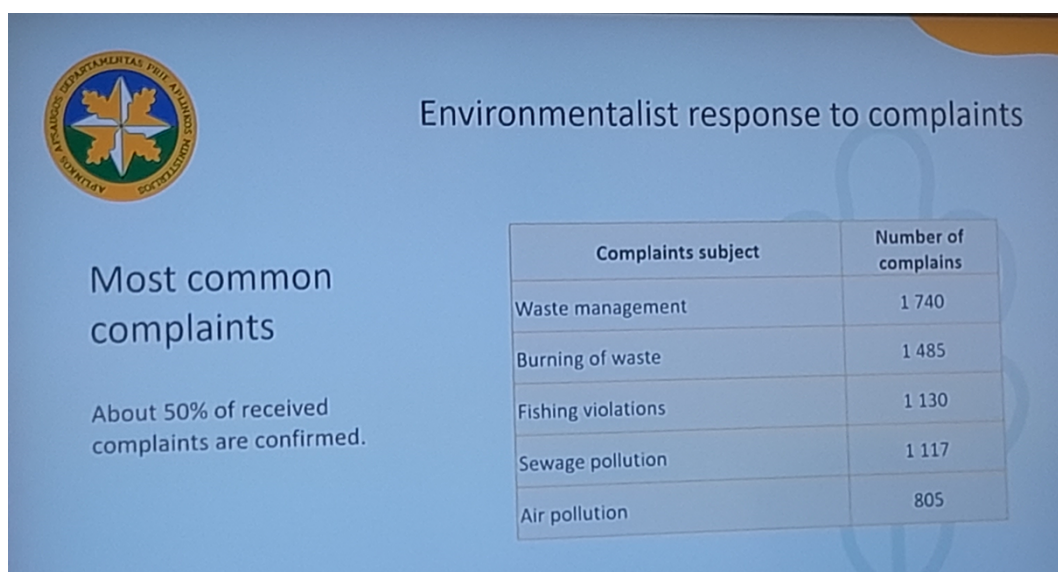
IMPEL představuje síť Evropské unie pro implementaci a prosazování práva životního prostředí. Jako neformální síť evropských regulačních orgánů a orgánů zabývajících se prosazováním práva životního prostředí byl založen v roce 1992 a jedná se o mezinárodní neziskové sdružení orgánů pro životní prostředí členských států Evropské unie, přistupujících a kandidátských zemí EU, zemí EHP a ESVO a potenciálních kandidátů na vstup do Evropského společenství.

Expertní skupina na ochranu přírody se zaměřuje na zlepšení provádění a prosazování právních předpisů EU o ochraně přírody zvyšováním povědomí, výměnou zkušeností a posilováním spolupráce mezi příslušnými zúčastněnými stranami.

Expertní skupina IMPEL WG4 probíhajícího projektu „EU Action Plan Against Wildlife Trafficking“ (Akční plán EU pro boj proti nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy) je zaměřená na výměnu informací mezi evropskými úřady zabývajících se prováděním a kontrolou nařízení EU v rámci boje proti nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy („wildlife crime“). Cílem projektu WG4 je vytvoření příručky v boji s „wildlife crime“ použitelné pro všechny členské země EU usnadňující prosazování tohoto práva a dále výměna informací mezi jednotlivými zeměmi, jakož i pořádání společných inspekcí a workshopů zaměřených na prosazování tohoto práva a výměna zkušeností mezi inspektory. V rámci této expertní skupiny proběhlo ve dnech 17. 9. – 20. 9. 2024 v Litvě společné jednání a následná společná inspekce zúčastněných stran - přítomni byli kromě pořádajících kolegů z Litvy účastníci z Řecka, Malty, Slovenska, Česka, Portugalska a rovněž tak Černé Hory, jakožto kandidujícího člena EU.

Dne 18. 9. 2024 dopoledne bylo jednání zahájeno na půdě spolupořádající organizace - Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos (Odbor ochrany životního

prostředí Ministerstva životního prostředí). Byla představena činnost celého odboru, který má celkem 530 zaměstnanců a do něhož je kromě ochrany přírody zahrnuta rovněž oblast odpadů, ochrany ovzduší a vod. Oddělení ochrany divoké přírody zahrnuje celkem 75 zaměstnanců (inspektorů) rozdělených do 11 regionálních pracovišť a zabývá se kontrolou lovu včetně vydávání a kontroly loveckých licencí (800 licencí vydaných v roce 2023, vydávané na 10 let), kontrolou rybaření, chovatelů a obchodníků se zvířaty a rovněž invazivními druhy rostlin a živočichů. V oblasti kontroly ilegálního rybaření byla zajímavá zmínka o použití dronů k detekci ilegálních sítí (v roce 2023 bylo zabaveno celkem přes 1000 ilegálních sítí a 56 lodí spojených s nelegálním rybolovem). Celý odbor obdržel za minulý rok celkem 23 tisíc podnětů na nelegální činnost v oblasti životního prostředí, přičemž za tímto účelem funguje na každém oddělení zvláštní telefonní linka dostupná 24 hodin, 7 dní v týdnu, na které drží zaměstnanci pohotovost. Cca polovina obdržených podnětů je oprávněných a významná část se jich týká oblasti odpadového hospodářství a také ilegálního rybaření (viz obr. 1).

Obr. 1 Tabulka nejčastějších podnětů veřejnosti v oblasti ochrany životního prostředí

Dále byly litevskými kolegy zmíněny některé zajímavé případy z posledních let v oblasti ochrany divoké přírody.

- Např. případ nelegálního odlovu zubří matky v roce 2020, při kterém následně pošlo i mládě, kdy byl pachatel podmíněně odsouzen ke dvěma letům odnětí svobody a pokutě 36 595 eur, což byla škoda vyčíslená na životním prostředí (zde je nutno zmínit, že zubr evropský není druhem chráněným mezinárodními konvencemi (CITES), ale ze strany pachatele došlo k porušení loveckého zákona).
- Dalším případem byly ilegální odlovy ryb (pstruzi, lipani, lososi) za pomoci elektrických zařízení, kdy se škoda pohybovala v tisících eur.

Byla také představena aktuální data z roku 2024 týkající se zabavení zvířat v soukromých chovech a minizoo: doposud bylo zabaveno 140 zvířat z chovů (rysi, medvědi, puma, lev...). Velice zajímavé bylo představení programu na analýzu inzerce na inzertních serverech, který automaticky analyzuje obsah a generuje podezřelé inzeráty; v rámci tohoto projektu spolupracují nejznámější inzertní servery v Litvě.

Rovněž byly účastníkům pro informaci rozdány dotazníky (v anglické verzi), které litevští kolegové oddělení ochrany divoké přírody používají při svých inspekcích, a které jim umožňují detailně se zaměřit na všechny aspekty prováděné kontroly – tento dotazník je velice podrobný a návodný, čímž se docílí eliminace chyb při kontrolách a obsahuje např. i velmi podrobné otázky na welfare zvířat.

V dalším bodu dopoledního programu představil zástupce Portugalska a vedoucí projektu fungování celé skupiny WG4 a její cíl, kterým je vytvoření příručky v boji proti nezákonnému obchodování s divoce žijícími druhy zvířat a rostlin a dále výměna informací mezi jednotlivými zeměmi v rámci pořádaných společných inspekcí a workshopů zaměřených na prosazování tohoto práva a výměna zkušeností mezi inspektory.

Retrospektivně byly představeny všechny dosud proběhlé inspekce v letech 2020 – 2024, tedy v prvním funkčním období celého projektu: v roce 2020 společná inspekce na burze ptáků ve Zwolle (NL), v roce 2022 inspekce na burze zvířat (plazi, savci, ptáci) v Portugalsku, v roce 2023 společné inspekce ve Španělsku u chovatele dravých ptáků a na trhu s plazy v Madridu a dále na burze s plazy v Hammu (DE). V roce 2024 doposud proběhly dvě společné inspekce: první zaměřená na ilegální odlov úhořího monte (larev) v Portugalsku a následně společná inspekce v Rumunsku v Dunajské deltě zaměřená na ilegální rybolov především jeseterů (některých z uvedených inspekcí a workshopů se zúčastnili i zástupci z ČR).

Po obědě proběhl transport na místo inspekce do regionálního parku Krekenava, které je jediným místem v Litvě, kde lze vidět volně v oboře zubra evropského (*Bison bonasus*). Obora je umístěna na státním pozemku a v současnosti v ní pobývá 40 zvířat. Založena byla v roce 1969 a od té doby bylo vypuštěno do volné přírody či případně prodáno do zahraničí přes 200 zvířat. Na celém území Litvy se nachází asi 300 volně žijících jedinců zubra. Ročně je vydáno asi 10 loveckých licencí na odstřel nemocných či starých zvířat, přičemž odstřel mohou provádět pouze zaměstnanci orgánů ochrany přírody. Všechna zvířata v oboře jsou navíc čipována. Účastníci byli seznámeni s historií výskytu zubra na evropském území a důležitostí jeho ochrany (obr. 2).

Obr. 2 Zubři v regionálním parku Krekenava

Večer proběhl transport do lesů v oblasti regionu Panevėžys, kde proběhly noční inspekce v terénu zaměřené na kontrolu nelegálního lovu a také pozorování jelenů ve volné přírodě. Účastníci byli rozděleni na tři skupiny, kdy každá doprovázela jednu dvojici litevských inspektorů v terénu jako pozorovatelé při prováděných kontrolách (viz obr. 3). Litevští inspektoři mají při těchto kontrolách poměrně velké pravomoci a celý systém je nastaven zcela jinak než např. v ČR. Při kontrolách musejí být ozbrojeni a zbraně mohou aktivně použít (musí tedy pravidelně absolvovat střelecký výcvik), dále jsou při kontrolách vybaveni pouty, vestou a rovněž majákem na autě, kterým zastavují kontrolovaná vozidla. Každá ze skupin kontrolovala během noční inspekce minimálně jednoho lovce a účastníci ze zahraničí se shodli na tom, že výzvy kontrolujícího orgánu byly ve všech případech zcela bez problémů uposlechnuty, a to i v případě, že se při jedné kontrole zjistilo protizákonné použití tlumiče, které muselo být následně řešeno s policií – i v tomto případě lovec s inspektory ve všem spolupracoval. Žádné další porušení zákona nebylo při těchto inspekcích již řešeno – všichni lovci měli platné lovecké lístky a splněné další náležitosti týkající se lovu.

Obr. 3 Kontrola auta s lovci na silnici inspektory oddělení ochrany divoké přírody

Dle slov litevských kolegů probíhají v každém z 11 regionů obdobné noční inspekce v lovecké sezóně (jaro - podzim) minimálně dvakrát týdně a lovci jsou na tyto kontroly zvyklí a bez problémů s inspektory spolupracují. Při kontrolách musí inspektor vyplnit podrobný dotazník týkající se lovecké licence, metody a oblasti lovu, povolení lovce nosit zbraň, informace o případné účasti loveckého psa atd., jakož i ověření, zda byl lovec střízlivý. V tomto směru se vedla mezi zástupci z ČR a kolegy ze Slovenska diskuze, jaký orgán tyto povinnosti kontroluje v těchto zemích, protože ani v ČR ani na Slovensku toto nespadá pod orgány ochrany přírody (ČIŽP, SIŽP) a pravděpodobně v obou zemích není tato oblast takto podrobně a pravidelně kontrolována. Účastníky z ČR i Slovenska byla zmíněna účast myslivecké stráže příp. policie při obdobných kontrolách. Celkově byla účastníky ze všech zemí tato část programu hodnocena jako nejzajímavější a užitečná pro pochopení fungování systému ochrany

přírody v jiných zemích EU, protože mezi jednotlivými zeměmi panují v tomto směru značné rozdíly.

V rámci nočních inspekcí byly účastníci přítomni i pozorování divoce žijících jelenů a mohli tak nejen pozorovat dalekohledy s nočním viděním přímo samotná zvířata, ale i poslouchat typické jelení zvuky, které vydávají v době říje, tj. od poloviny září do poloviny října.

Dne 19. 9. 2024 proběhl v brzkých ranních hodinách transport do ubytování a následné ubytování v místě Sodeliskių dvaro sodyba. V dopoledních hodinách byla na programu exkurze do místní obory, ve které žijí odděleně daňci a mufloni, lamy alpaky a především jeleni. Pracovníky zařízení byl podán podrobný výklad o managementu celé obory, udržování stavu zvěře, jakož i zajímavé informace o problémech s chovem těchto zvířat. Obora byla založena v roce 2008 celkem s 8 jedinci jelena a v současné chvíli je v ní přítomno 100 jedinců jelena (z toho 98 laní a dva samci, tj. každý jelen má stádo o cca 50 laních) – v rámci managementu obory dochází každé dva roky k výměně samců. Počet kusů zvěře je udržován odstřelem a v celé oboře je nainstalován zabezpečovací systém umožňující kontrolu obory, především pak před případnými vstupy divokých jelenů v době říje samic. Celkově byla tato návštěva zajímavá možností zblízka si prohlédnout tyto druhy zvířat a dozvědět se něco z jejich biologie a ochrany.

Odpoledne proběhla společenská návštěva blízkého města Biržai – na programu byla návštěva a prohlídka místního muzea s následným kulturním programem uspořádaným pro účastníky v prostorách muzea. Večer byl zakončen prohlídkou místního muzea (skanzenu) v prostorách Sodeliskių dvaro sodyba a společenskou večeří. Proběhlo také zhodnocení realizované inspekce a jejích přínosů.

Dopoledne dne 20. 9. 2024 bylo věnováno individuálním diskuzím mezi účastníky projektu na téma ochrany přírody a s tím spojených problémů v daných zemích. Zástupci z ČR diskutovali s kolegy z Litvy možnosti bližší spolupráce při kontrolách chovu tygrů a nabídli možnost analýzy vzorků DNA v rámci probíhajících kontrol. S kolegy z Portugalska pak byla diskutována problematika necitesových druhů zvířat, národní ochrana druhů a rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a související problémy při kontrolách v jednotlivých členských zemích. Na toto téma se chce také projekt celé skupiny v příštím období více zaměřit. Před polednem byli účastníci transportováni automobily do Lotyšska (Riga) k odletu.

Cestovní zpráva předložena dne: 24. 9. 2024

Zpracoval: Mgr. Jana Zacharová, Oddělení mezinárodní ochrany biodiverzity a CITES

Schválil: RNDr. Jindřich Novák, Ph.D., vedoucí oddělení mezinárodní ochrany biodiverzity a CITES